

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert Τακτ. Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg.—
Ernst Hoffman Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg.— Erich Frank
Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg.— Guido Calogero Καθ. τοῦ
Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας.— Ραφ. Δήμου, Καθ. τοῦ Πανεπιστη-
μίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς.— Κ. Τριανταφυλλόπου-
λος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν.— August Faust Καθ.
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg.— Μιχ. Τσαμαδός.— Χ. Τζωρ-
τζόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.— Franz Bcehm
ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg.— Παν. Κανελλόπουλος.— Κων-
σταντῖνος Τσάτσος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.— Ἰωάν. Θεοδο-
ρακόπουλος Καθηγ. Πανεπιστημίου Θεσβνίκης.— Θεμ. Τσάτσος ὑφηγ.
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΩΝ 41

1937

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ-ΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΥΠΟ

ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ

Ἡ συσχετική ἔννοια τῆς ταυτότητος (αὐτότητος) εἶνε ἡ ἑτερότης. Ὅλα τὰ πραγματικά ἀντικείμενα εἶνε ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον «αὐτὰ» καὶ ὄχι ἄλλα: οὕτω τὸ Α εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτὸ καὶ διάφορον ἀπὸ τὰ ἄλλα πράγματα. Ἡ διαφορὰ δὲν ἀποτελεῖ κατηγορίαν πρόσθετον εἰς τὴν ταυτότητα: ἡ ταυτότης περιλαμβάνει μέσα της τὴν διαφορὰν καὶ ἀντιστρόφως. Ταυτότης καὶ διαφορὰ ἀποτελοῦν δύο ἀπόψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος: πράγμα τι εἶνε ὅ,τι εἶνε (εἶνε ἐν ἑαυτῷ) ὡς ἐκ τῆς διαφοροποιήσεώς του ἀπὸ ἄλλα πράγματα, εἶνε δὲ διάφορον ἀπὸ αὐτὰ μόνον καθόσον εἶνε ταυτὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του.

Κατὰ ταῦτα λέγομεν ὅτι διαφορὰ καὶ μὴ - εἶναι εἶνε ὅμοιαι ἔννοιαι. Οὕτω τὸ μὴ - εἶναι ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον κατηγοριακὸν προαπαιτούμενον τοῦ πράγματι πραγματικοῦ. Εἰς τὸ ζήτημα ὅμως τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ τῶν μετέπειτα ἔργων τοῦ Πλάτωνος. Εἰς τὴν Πολιτ. 476 ἐπ. ὁ Πλάτων ἀποκλείει ἔντελῶς τὸ μὴ - ὄν ἐκ τῆς σφαίρας τοῦ πράγματι ὄντος: τὸ θεωρεῖ ὡς τὸ ἀντίθετον τοῦ πραγματικοῦ καὶ οὕτω ἐμφανίζεται ὡς εὗρισκόμενος ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Παρμενίδου. Περιγράφει τὸν κόσμον τῆς δόξης ὡς ὀλιγώτερον πραγματικὸν ἀπὸ τὸν νοητὸν κόσμον καὶ τοῦτο ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς ἐκείνου εἰς τὸ μὴ - ὄν. Εἰς τὸν Σοφιστήν ὅμως, καθὼς καὶ εἰς ἄλλους ἐκ τῶν μετέπειτα διαλόγων, ἀναγνωρίζεται τὸ μὴ - ὄν ὡς ἰσότιμον πρὸς τὸ ὄν. Τὸ πραγματικὸν συνιστᾶται καὶ σχηματίζεται διὰ τοῦ μὴ - ὄντος: τὸ μὴ - ὄν εἶνε λοιπὸν μία κατηγορία τοῦ νοητοῦ κόσμου. Ἀκριβῶς διὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου στοιχείου τοῦ μὴ - ὄντος διακρίνονται καὶ διαφοροποιοῦνται τὰ εἶδη ἀπ' ἀλλήλων καὶ καθίσταται δυνατὴ ἡ νόησις. Διὰ τῆς ἀρχῆς

ταύτης τοῦ μὴ-ὄντος καθίσταται δυνατὴ ἢ διαίρεσις καὶ ἢ κατάταξις. Οὕτω, εἰς τὸν Θεαίτητον (185 D) γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὄντος καὶ περὶ τοῦ μὴ-ὄντος ὡς περὶ κλάσεων τὰς ὁποίας μόνη ἢ δύναμις τοῦ λογικοῦ ἀνακαλύπτει. Συνοψίζοντας τὰ ἀνωτέρω λέγομεν ὅτι κατὰ μὲν τὸν παλαιότερον Πλάτωνα τὸ μὴ-ὄν ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τοῦ κόσμου τῆς δόξης, ἐνῶ κατὰ τὸν μεταγενέστερον Πλάτωνα συγκαταλέγεται τοῦτο μεταξὺ τῶν οὐσιωδῶν παραγόντων τοῦ κόσμου τῆς πραγματικότητος.

Ἡ συζήτησις εἰς τὸν Σοφιστήν περὶ τοῦ μὴ-ὄντος ἀποτελεῖ μίαν ἐκθεσιν τοῦ θέματος τούτου ἢ ὁποία καταλαμβάνει ἐξέχουσιν θέσιν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν φιλολογίαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συζητήσεως διατυποῦται κατὰ τρόπον λίαν ἀπόλυτον ἡ θεωρία τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Πλάτων καταδικάζει: εἶνε δὲ τοῦτο ἡ θεωρία τοῦ Παρμενίδου ὅτι τὸ μὴ-ὄν δὲν ἀναφέρεται εἰς τίποτε πραγματικὸν οὔτε καὶ εἰς τίποτε νοητόν, καὶ δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἓνα συνονθύλευμα λέξεων χωρὶς κανένα νόημα. Τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε τίποτε: συνεπῶς δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸ κανὲν κατηγόρημα· τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ὡς λογικὸν ὑποκείμενον εἰς μίαν πρότασιν. Δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως καμμία ἀλήθεια ἀναφερομένη εἰς τὸ μὴ-ὄν, διότι κάθε τι πού ὀνομάζεται πρέπει νὰ εἶνε κάτι τι. Κατὰ ταῦτα τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε ἀντικείμενον, οὔτε καὶ εἶνε μέρος γεγονότος τινός. Εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς σφαίρας τοῦ πραγματικοῦ: καὶ δι' ὁμοίους λόγους εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς σφαίρας τῆς γνώσεως. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν οὔτε νὰ ἀντιληφθῶμεν οὔτε νὰ διανοηθῶμεν μίαν ἀπουσίαν. Ὅ,τιδήποτε σκεπτόμεθα πρέπει νὰ εἶνε κάτι τι· τὸ νὰ σκεφθῶμεν τὸ τίποτε σημαίνει νὰ μὴ σκεφθῶμεν καθόλου. Ἐπίσης τὸ νὰ ἐκφράσωμεν τὸ τίποτε σημαίνει νὰ μὴ ὁμιλῶμεν καθόλου. Τὸ μὴ-ὄν εἶνε ἀνόητον (μὴ δυνάμενον νὰ νοηθῇ) καὶ ἀνέκφραστον.

Ἐπὶ τὸ σύστημα τοῦ Παρμενίδου βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἢ ὁποία δι' αὐτὸν εἶνε ἄφ' ἑαυτῆς φανερά, ὅτι τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε. Τὸ τίποτε εἶνε τίποτε καὶ τίποτε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῇ περὶ αὐτοῦ.¹⁾

1) Παραβ. πρὸς ταῦτα τὸ ἐπόμενον χωρίον ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Lewis

Τὸ ἐπιχείρημα εἶνε ἀπολύτως ἰσχυρόν· ἐπὶ πλεόν δὲ τὰ συμπεράσματα του εἶνε σύμφωνα πρὸς τὸ ἔμφυτόν μας αἴσθημα. Καὶ ἀκόμη σπουδαιότερον εἶνε τὸ ὅτι ἐκφράζει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποτελῇ μέρος κάθε ὑγιoῦς φιλοσοφίας. Τὴν ἀλήθειάν του ὅμως αὐτὴν τὴν ἀποδίδει κατὰ τρόπον ἀνυπόφορον καὶ φορτικόν· αἱ ἐξαιρέσεις ποὺ κάμνει εἶνε περιτταὶ καὶ χωρὶς κῦρος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων προσβάλλει τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο : ἡ πιθανότης του παρουσιάζεται ὡς εὐσχημος, ὀφθαλμοφανής· πᾶν ὅ,τι προβάλλει καὶ ὑποστηρίζει φαίνεται ἀληθές· ἐκεῖνα ὅμως ποὺ ἐμμέσως περιλαμβάνονται εἰς τὰ ὑποστηριζόμενα εἶνε ἀπαράδεκτα. Ὁ τρόπος δὲ μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Πλάτων ἐκτελεῖ τὴν ἐπίθεσίν του εἶνε ἡ ἀπαγωγή εἰς τὸ ἄτοπον μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς ὅσα ἐμμέσως ὑποστηρίζονται. Καὶ πράγματι δεικνύει ὅτι ἂν θελήσωμεν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὸ μὴ-ὄν θὰ ἀπορρίψομεν ταυτοχρόνως τόσον τὸ ὄν ὅσον καὶ τὴν ἀλήθειαν.

1. Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι διὰ τὸν Παρμενίδην τὸ μὴ-ὄν οὔτε νὰ ἐκφρασθῇ οὔτε νὰ νοηθῇ εἶνε δυνατόν. Καὶ ὅμως αὐτὴ αὕτη ἡ πρᾶξις μας διὰ τῆς ὁποίας ἀρνούμεθα τὸ μὴ-ὄν ἀναφέρεται εἰς αὐτό. Ἐὰν εἴμεθα συνεπεῖς θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Παρμενίδης ἔλεγεν ἀνοησίες ὅταν ἐνόμιζεν ὅτι ἀπεδείκνυεν ὅτι τὸ μὴ-ὄν δὲν ὑπῆρχε· καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀπέδειξε τὴν ἀνυπαρξίαν του. Ἐπίσης ὅταν ἐλέγομεν ὅτι τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ νοηθῇ ἐφηρμόσαμεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν σύνδεσιν (copula) ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου· ἀπεδώκαμεν τὸ εἶναι εἰς τὸ μὴ-ὄν. Ἐχομεν λοιπὸν ἀμέσως μίαν διαλεκτικὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Παρμενίδου : τὸ νὰ ἀρνηθῶμεν τὸ μὴ-ὄν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ παραδεχθῶμεν αὐτό. Ἐὰν

Carroll : Through the Looking — Glass :

«Οὔτε τοὺς δύο ἀπεσταλμένους δὲν τοὺς εἶδα. Καὶ οἱ δύο ἔφυγαν εἰς τὴν πόλιν. Γιὰ ρίξε μὰ ματιὰ στὸ δρόμο καὶ πές μου μήπως βλέπεις κανένα ἀπ' αὐτούς».

«Οὐδένα βλέπω εἰς τὸν δρόμον», εἶπεν ἡ Ἀλίχη.

«Πῶς θὰ ἤθελα νὰ εἶχα τέτοια μάτια», ἀπήντησεν ὁ Βασιλεύς, μὲ λύπην εἰς τὴν φωνὴν του! «Τὸ νὰ εἶνε κανεὶς εἰς θέσιν νὰ βλέπῃ οὐδένα—καὶ εἰς αὐτὴν μάλιστα τὴν ἀπόστασιν! Μά, αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τίποτε περισσότερο δὲν ἠμπορῶ καὶ ἐγὼ νὰ κάμω γιὰ νὰ ἰδῶ πραγματικούς ἀνθρώπους, μὲ τέτοιο φῶς».

τὸ μὴ - ὄν ἦτο ἀπολύτως ἀνεπίδεκτον νοήσεως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ οὔτε κἂν ἀντικείμενον ἄρνήσεως. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ νόησις ἐπιλαμβάνεται τοῦ μὴ - ὄντιος καὶ συνεπῶς ἀπὸ ὠρισμένης ἀπόψεως τὸ μὴ - ὄν εἶνε.

2. Ἡ ἄρνησις τοῦ μὴ - ὄντος θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἄρνησιν τῆς δυνατότητος τῆς πλάνης. Ἡ πλάνη συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίζωμεν ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει· καὶ εἰδικώτερον ἀποτελεῖ τὴν δήλωσιν ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει ἢ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι τὸ μὴ - ὄν εἶνε μέρος τοῦ περιεχομένου τῆς πλάνης. Ὁ Παρμενίδης ὑποστηρίζει ὅτι τὸ μὴ - ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ νοηθῇ καὶ ὁμως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς πλάνης τὸ μὴ - ὄν εἶνε ἀντικείμενον τῆς διανοήσεως. Ἡ θεωρία τοῦ Παρμενίδου ἄγει εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς ὑπάρξεως τῆς πλάνης· καὶ ὁμως ἡ πλάνη εἶνε γεγονός.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὁ Πλάτων ἀντικρούει ὄχι μόνον τὸν Παρμενίδην ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τοὺς σοφιστάς. Οἱ σοφισταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶνε σχετικὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς δηλώσεως καὶ ὅτι συνεπῶς ὅλαι αἱ γνώμαι εἶνε ἐξ ἴσου ἀληθεῖς. Εἶνε ὁμως βέβαιον ὅτι ἡ διανόησις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἀληθείας καὶ πλάνης· ἐὰν καταργήσωμεν τὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν καταστρέφομεν συγχρόνως καὶ αὐτὴν τὴν διανόησιν. Ἐὰν δὲν θέλωμεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς σοφιστάς, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν τὴν πραγματικότητα τῆς ἀντιθέσεως αὐτῆς καὶ τὴν ὑπαρξιν τοῦ μὴ - ὄντος. Τὰ ἀνωτέρω εἶνε δυνατόν νὰ τὰ γενικεύσωμεν ὡς ἐξῆς: κάθε δήλωσις παραδέχεται ταυτοχρόνως τόσον τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς ἀλήθειαν ὅσον καὶ τὸ ψεῦδος τοῦ ἀντιθέτου της. Κατὰ ταῦτα ἡ δυνατότης μιᾶς ἐγκύρου δηλώσεως συνεπάγεται καὶ τὴν δυνατότητα τῆς πλάνης καὶ συνεπῶς καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ μὴ - ὄντος.

3.—Οὔτε καὶ λύομεν τὸ πρόβλημά μας, μὲ τὸ νὰ ὑποστηρίζωμεν ὅτι ἡ πλάνη εἶνε μία αὐταπάτη. Ἡ αὐταπάτη εἶνε καὶ αὐτὴ εἷς γεγονός. Ἐχομεν τὴν ὄντολογικὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς φαινομενικότητος· ἔχομεν τὴν ἀντικειμενικὴν φαινομενικότητα μὲ τὸν ἰδιάζοντα εἰς αὐτὴν τύπον τῆς πραγματικότητος.

Ἐκεῖνο ποῦ φαίνεται νὰ εἶνε δὲν εἶνε, καὶ ὅμως φαίνεται, καὶ συνεπῶς εἶνε.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Πλάτων ὑπερασπιζόμενος τὸ μὴ-ὄν βασίζεται τόσον ἐπὶ τῆς πείρας ὅσον καὶ ἐπὶ ὄντολογικῶν σκέψεων· καὶ ῥιζικώτερον ἀκόμη λέγομεν ὅτι βασίζεται ἐπὶ σκέψεων τῆς ἠθικῆς, δηλαδὴ ἐπὶ σκέψεων ἀξιολογικῶν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἶνε θεμιλιώδης εἰς τὴν ἠθικὴν. Τὸ κακὸν ὅμως εἶνε πρωτίστως διανοητικὸν ἀμάρτημα: εἶναι πλάνη. Ἐὰν τὸ μὴ-ὄν καὶ συνεπῶς καὶ ἡ πλάνη, εἶνε ἔννοιαὶ χωρὶς νόημα τότε καὶ αἱ ἔννοιαὶ τῆς ἠθικῆς εἶνε χωρὶς νόημα. Ἡ ἠθικὴ πάλη εἶνε ἀγὼν ἐναντίον τῆς πλάνης. Ἡ καλὴ (ἐνάρετος) ζωὴ συνίσταται εἰς τὸ νὰ γλυτώσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν φαινάκη, τὰς ψευδοαξίας καὶ τὰς αὐταπάτας. Ἡ κακὴ (ἀμαρτωλὴ) ζωὴ εἶνε τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς πάλιν μέσα εἰς τὸ σπήλαιον καὶ εἰς τὰς σκιάς του. Ἐὰν τὸ φαινομενικὸν δὲν θεωρηθῇ ὡς πραγματικὸν ἀπὸ τινος τοῦλάχιστον ἀπόψεως, τότε ἡ ἠθικὴ πάλη θὰ στερεῖται πραγματικότητος. Ὁ Πλάτων μάχεται τὸν Σοφιστὴν ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ὁ Σοφιστὴς εἶνε πραγματικὸς. Αὕτῃ αὕτῃ ἡ φιλοσοφία εἶνε ἠθικὴ προσπάθεια· εἶνε δηλαδὴ ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην. Ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἡ ψυχὴ εἶνε δυνατὸν νὰ κινεῖται ἀσκόπως μεταξὺ τοῦ φαινομενικοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος· ἡ φιλοσοφία ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴν εἰς τὸν δρόμον τῆς πραγματικότητος καὶ τὴν κρατεῖ ἐκεῖ. Τὸ νὰ ἀρνηθῇ λοιπὸν κανεὶς τὴν ὑπαρξίν τῆς φαινομενικότητος καὶ τῆς πλάνης θὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τῆς φιλοσοφίας.

4.—Μία ἄλλη ἐπιχειρηματολογία ὁρμᾶται ἀπὸ μίαν ἀπ' εὐθείας ἐξέτασιν τοῦ ὄντος ὡς συνεπαγομένου τὸ μὴ-ὄν. Τὸ ὄν εἶνε ἓν καὶ εἶνε ἓν ὄλον. Ἡ ἐνότης καὶ ἡ ὁλότης εἶνε κατηγορίαι διάφοροι ἀπὸ τὸ εἶναι. Τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι τὸ εἶναι, ὡς ἐπιστημολογικὴ καὶ ὡς ὄντολογικὴ κατηγορία, ἀντιτίθεται πρὸς ἄλλας κατηγορίας. Θέτοντες τὸ ὄν, θέτομεν συγχρόνως καὶ ἄλλους παράγοντας· τὸ ὄν, συνεπῶς συνιστᾶται διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. Τὸ ὄν δὲν εἶνε τὸ πᾶν· τὸ ὄν ἐυφίσταται στέρησιν τοῦ ἑαυτοῦ τού». Τὸ ὄν, καθ' ὅσον εἶνε ὄν, εἶνε περιορισμένον. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ περιορισμοῦ. Τὸ ὄν ὅμως εἶνε καὶ ἐσωτερικῶς διαφοροποιημένον: τὸ ὄν ἀποτελεῖται ἀπὸ

μέρη εύρισκόμενα εἰς ἀμοιβαίας πρὸς ἄλληλα σχέσεις. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄν καθορίζεται μέσον τοῦ μὴ - ὄντος καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ μέρη τὰ ὅποια εἶνε διάφορα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἐν δὲν εἶνε ἄλλο. Τέλος, τὸ μὴ - ὄν εἶνε οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς νοήσεως· χωρὶς ἀντίθεσιν δὲν ὑπάρχει νόημα. Ἐὰν ὅλαι αἱ ἐννοιαὶ μετελάμβανον αἱ μὲν τῶν δέ, ἐὰν δηλονότι τὸ λευκὸν ἦτο μέλαν, τὸ στρογγυλὸν ἦτο τετράγωνον καὶ τὸ ἀγαθὸν ἦτο κακόν, τότε ὁ διαλογισμὸς θὰ καθίστατο ἀδύνατος. Τὸ νὰ διανοεῖται κανεὶς σημαίνει νὰ φέρῃ εἰς ἀντιπαράστασιν μίαν ἰδέαν πρὸς μίαν ἄλλην ἰδέαν.

Τὸ νὰ ἀρνεῖται κανεὶς τὸ μὴ - ὄν εἶνε ὡς νὰ ἀρνεῖται κάθε ἀντίθεσιν καὶ κάθε διαφοροποίησιν. Καὶ πράγματι μὲ τὸ νὰ ἀρνεῖται τὸ μὴ - ὄν ἐξηναγκάσθη ὁ Παρμενίδης νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξιν τῶν μερῶν (καὶ συνεπῶς τοῦ ὅλου) καὶ τῆς κινήσεως. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν εἰς τὸ ἄτοπον ἀπαγωγὴν τῆς φιλοσοφίας του, ἀφοῦ ὄχι μόνον ἡ πείρα ἀλλὰ καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ἀναγνωρίζουν τὴν ποικίλιαν καὶ τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις.

Εἴμεθα συνεπῶς ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸ μὴ - ὄν εἰς τὴν μεταφυσικὴν μας, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν πλάνην, τὴν φαινομενικότητα καὶ αὐτὸ τὸ ὄν. Τὸ πρόβλημα συνίσταται εἰς τὸ πῶς τώρα θὰ πρέπει νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἐννοίαν τοῦ μὴ - ὄντος εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποφύγωμεν τὰς παγίδας τὰς ὁποίας ὑπέδειξεν ὁ Παρμενίδης. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀντιλαμβανόμεθα τὸ μὴ - ὄν ὡς στερούμενον τοῦ εἶναι οἰαδήποτε πρότασις πού θὰ τείνει εἰς τὸ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ μὴ - ὄν εἶνε, θὰ ἀντιφάσκει πρὸς τὸν ἑαυτὸν της. Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἀποφύγωμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ μὴ - ὄν ὡς ἀπλὴν ἔλλειψιν (κενόν), ἢ ὡς ἀπουσίαν, ἢ ὡς μὴ ὑπαρξιν· ἀρνητικὰ γεγονότα, ἢ ἀρνητικαὶ ιδιότητες, ἐπὶ παραδείγματι μὴ - λευκὸν ἢ μὴ - ὠραῖον, εἶνε πράγματα ἀνύπαρκτα. Μὴ - ὄν εἶνε τὸ διάφορον ἀπὸ τὸ ὄν· δὲν ἀντιτίθεται πρὸς αὐτό, ἢ, διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν ἀκριβέστερον, τὸ μὴ - ὄν εἶνε ἀπλούστατα ἓνα ἄλλο ὄν. Οὕτω λοιπὸν τὸ μὴ - λευκὸν δὲν ἀναφέρεται εἰς ἓνα νέον τύπον χρώματος ὑπάρχοντα ἐκτὸς καὶ ὑπεράνω ἀπὸ τὰ παρουσιαζόμενα χρώματα· δὲν εἶνε παρὰ ἢ περιγραφὴ μιᾶς πραγμα-

τικῆς ιδιότητος πού εἶνε διάφορος ἀπὸ τὸ λευκὸν—παρ. χάριν τῆς ιδιότητος τοῦ μέλανος.

Ἡ, διὰ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ἓνα ἰδικόν μας παράδειγμα, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν εἶνε εἰς τὰς Θήβας, τότε δὲν ὑποστηρίζομεν κανέν ἀρνητικὸν γεγονὸς τουτέστι τὴν ἀπουσίαν τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὰς Θήβας· ἡ ἀπουσία εἶνε ἀνύπαρκτον πρᾶγμα. Ὑποστηρίζομεν τοῦναντίον ἓνα θετικὸν γεγονὸς, τὴν παρουσίαν δηλοιοῦντι τοῦ Σωκράτους εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ ὁποία εἶνε ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν πρότασιν ὅτι ὁ Σωκράτης εὐρίσκεται εἰς τὰς Θήβας.

Μὲ μίαν λέξιν τὸ μὴ-Α ἰσοδυναμεῖ πρὸς «ἕτερον ἢ τὸ Α». Ἡ ἕτερότης εἶνε σχέσις τῆς ὁποίας οἱ ὅροι ἐμπίπτουν εἰς τὸ ὄν· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε «ἕτερον» πράγματός τινος εἶνε καὶ αὐτὸ κατὶ τι. Καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Πλάτων εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἀναιρέσῃ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Παρμενίδου ὅτι τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ νοηθῇ οὔτε νὰ ἐκφρασθῇ. Τὸ μὴ-Α εἶνε μία ὁμὰς ὄντων—εἶνε τὰ ἄλλα (ἕτερα). Ἀμα ὡς δοθῇ πρᾶγμα τι ὑπάρχει ἢ κλάσις τῶν ἄλλων πρὸς τὰ ὁποία ἐκεῖνο ἀντιτίθεται. Κατὰ συνέπειαν τὸ Μὴ-Α εἶνε ἐξ ἴσου πραγματικὸν ὅσον καὶ τὸ Α.

Εἶνε ὅμως ἐντελῶς ἀδιάφορον ποίαν ὄντοτητα ἐκλέγομεν ὡς τὸ αὐτὸ καὶ ποίας ὡς τὰ ἕτερα αὐτῆς. Κάθε μία ὄντοτης εἶνε τὸ ἕτερον κάποιας ἄλλης ὄντοτης. Κατὰ ταῦτα ἕκαστον ὄν εἶνε ἐπίσης καὶ ἐν μὴ-ὄν. Καὶ οὕτω ὁ Πλάτων καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «κάθ' ὠρισμένον τρόπον τὸ μὴ-ὄν εἶνε, καὶ ἀφ' ὠρισμένης ἀπόψεως τὸ ὄν δὲν εἶνε».

Τὸ Μὴ-ὄν συνεπῶς εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ ὄν. Μήπως ὅμως ἡ λύσις πού ἐδώκαμεν εἰς τὸ πρόβλημα καταλήγει εἰς τὸ νὰ ὑπαγάγωμεν τὸ μὴ-ὄν εἰς τὸ ὄν παραδεχόμενοι οὕτω κατ' οὐσίαν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Παρμενίδου; Ἐὰν διατυπώσωμεν οὕτω τὸ πρᾶγμα θὰ ἀγνοήσωμεν τὸ ἕτερον ἡμῶν τοῦ προβλήματος τὸ ὁποῖον συνίστασαι εἰς τὸ ὅτι τὸ ὄν εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ μὴ-ὄν. Δὲν εὐρίσκομεν κατὰ πρῶτον τὸ ὄν ὡς πλήρες σημειοῦντες κατόπιν τὴν ἀντίθεσίν του πρὸς τὰ ἄλλα πράγματα· τὸ ὄν συνιστᾶται ἀπὸ τὴν ἀντίθεσιν αὐτήν. Τὸ πραγματικὸν εἶνε μιὰ μήτρα πού ἔχει ἓνα θετικὸν καὶ ἓνα ἀρνητικὸν πόλον· οἱ δύο δὲ οὗτοι πόλοι συνεπάγονται ἀμοιβαίως ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

Μη - λευκόν σημαίνει μέλαν, ἀλλὰ καὶ μέλαν σημαίνει μη - λευκόν. Ἡ ἀπουσία τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὰς Θήβας συνίσταται εἰς τὴν παρουσίαν του εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀλλὰ ἡ παρουσία του εἰς τὰς Ἀθήνας συνίσταται εἰς τὴν ἀπουσίαν του ἀπὸ τὰς Θήβας. Ἡ σχέσις τῆς ἑτερότητος εἶνε ἐξ ἴσου πραγματικὴ ὅσον καὶ οἱ ὄροι τοὺς ὁποίους συσχετίζει. Δὲν πρόκειται ἄρα νὰ ὑπαγάγωμεν τὸ μη - ὄν εἰς τὸ ὄν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ὑπαγάγωμεν τόσον τὸ ὄν ὅσον καὶ τὸ μη - ὄν εἰς μίαν ἄνωτέραν καὶ πλεον σύνθετον κατάστασιν ἢ ὁποία εἶνε συγχρόνως καὶ θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ.

Ἡ κατηγορία τοῦ εἶναι εἶνε ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον αὐτὸ ποὺ εἶνε, καὶ εἶνε διάφορος (ἑτέρα) τῶν κατηγοριῶν τοῦ αὐτοῦ, τῆς Κινήσεως, τῆς Ἡρεμίας. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι τὸ ὄν δὲν εἶνε. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ ὄντα, δηλαδὴ διὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις τοῦ ὄντος. Κάθε μία ὄντοτης εἶνε ἓνα ἠνωποιημένον «ἑαυτό», ἀντιτιθέμενον πρὸς ἀπειρίαν ἄλλων ὄντοτήτων. «Καὶ οὕτω βλέπομεν ὅτι καὶ τὸ ὄν, ὅσάκις εἶνε τὰ ἄλλα, δὲν εἶνε. Διότι εἶνε βέβαιον ὅτι τὸ ὄν δὲν εἶνε ἐκεῖνα, ἀλλὰ εἶνε αὐτὸ ἑαυτό· καὶ ἐκεῖνα πάλιν, ἀπειρα τὸν ἀριθμὸν, καὶ αὐτὰ δὲν εἶνε. (Σοφιστής 257 Α).

Τὸ συμπέρασμα τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι τὸ μη - ὄν εἶνε ὠρισμένη κλάσις περὶ τῆς ὁποίας ὠρισμέναι προτάσεις εἶνε ἀληθεῖς. Τὸ μη - ὄν δὲν εἶνε συνώνυμον μὲ τὴν ἀοριστίαν· ἔχει ἴδιαν φύσιν καὶ εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτό. Ἀφοῦ δὲ εἶνε ὠρισμένον γένος ὑποδιαιρεῖται εἰς εἶδη· παραδείγματος χάριν, τὸ μη ὄν ὑποδιαιρεῖται εἰς μη - λευκόν, εἰς μη - ὠραῖον, εἰς μη - δίκαιον κτλ. Ἐπίσης καὶ ἕκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν εἶνε καθωρισμένον· οὕτω τὸ μη - λευκόν εἶνε ἡ κλάσις ὄλων ἐκείνων τῶν ὄντοτήτων αἱ ὁποῖαι εἶνε ἄλλο παρὰ τὸ λευκόν. Κατὰ συνέπειαν τὸ μη - ὄν εἶνε μέλος τοῦ νοητοῦ κόσμου. Ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὸ μη - ὄν ὡς μέλος τῆς ομάδος τῶν μεγίστων εἰδῶν, δηλαδὴ τῶν κατηγοριῶν. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι εἶνε εἶδος τὸ ὁποῖον εἶνε διάχυτον εἰς ὅλα τὰ εἶδη· εἶνε δηλαδὴ κατηγορία συστατικὴ τοῦ πραγματικοῦ.

Τὸ συμπέρασμα τῆς συζητήσεώς μας εἶνε δυνατὸν νὰ τὸ συνοψίσωμεν εἰς δύο προτάσεις: Πρῶτον τὸ μη - ὄν δὲν εἶνε τίποτε ὡς τοιοῦτον· τὸ μη εἶναι τοῦ Α εἶνε τὸ εἶναι μιᾶς ἄλλης ὄντοτης, τοῦ

Β. Δεύτερον, τὸ ὄν δὲν εἶνε τίποτε ὡς τοιοῦτον· μία ὄντοτης ἔχει εἶναι ὡς ἐκ τῆς ἑτερότητός της ἐν σχέσει πρὸς μίαν ἄλλην ὄντοτητα. Ἡ τελευταία αὐτὴ πρότασις εἶνε ἡ σπουδαιότερα διὰ τὸν σκοπὸν μας διότι ἐκφράζει τὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ μὴ-εἶναι εἶνε κατηγοριακὸν προαπαιτούμενον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Ἀμέσως κατωτέρω θὰ διευκρινίσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς δευτέρας προτάσεως. Ἡ θεωρία ὅτι τὸ ὄν συντελεῖται διὰ τοῦ μὴ-ὄντος εἶνε δυνατόν νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο μέρη: α) εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐσωτερικῆς διαφοροποιήσεως τοῦ ὄντος καὶ β) εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξωτερικῆς διαφοροποιήσεως αὐτοῦ.

Α. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐσωτερικῆς διαφοροποιήσεως μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τοὺς Πυθαγορείους καὶ εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ἡ πρωταρχικὴ πραγματικότης εἶνε τὸ ἄπειρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ὁ κόσμος διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς διακρίσεως, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον πάλιν ἐπιστρέφει. Τὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ ἄπειρου τὴν ἐπαναλαμβάνει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Φίληβον. Τὸ ἄπειρον εἶνε ἡ κατάστασις ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὅλα τὰ πράγματα εἶνε μαζί, ὅπου ὁ λέων κἀθετα κοντὰ εἰς τὸ πρόβατον· εἶνε ἡ ἀρχικὴ ἀνάμιξις ὄλων τῶν εἰδῶν ὅπου τὸ ἄσπρο εἶνε μαῦρο καὶ τὸ ἀληθές εἶνε ψεῦδές. Ἐφ' ὅσον αἱ ὄντοτητες συγχωνεύονται ἐντὸς τῆς μήτρας τοῦ ἄπειρου, τίποτε πραγματικὸν δὲν ὑπάρχει, μόνον δυνατότητες ὑπάρχουν. Ἡ δημιουργία συνίσταται εἰς τὴν τομὴν τῆς ἀδιαφοροποιήτου ὁλότητος. Τὸ ἄπειρον εἶνε σὰν μία συνεχῆ γραμμὴ· τὸ μὴ-ὄν εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς τομῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἡ γραμμὴ διαρθροῦται εἰς μέρη, πὺν ἀποτελοῦν τὰς διακεκριμένας ὄντοτητας. Κατὰ ταῦτα, τὸ μὴ-εἶναι εἶνε ἡ ἀρχὴ, διὰ τῆς ὁποίας ὁ δημιουργὸς δημιουργεῖ τὸν πραγματικὸν κόσμον.

Μὲ μίαν λέξιν τὸ μὴ-εἶναι εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναλύσεως. Τὸ εἶναι τοῦ μὴ-ὄντος σημαίνει ὅτι τὸ πράγματι πραγματικὸν ἔχει ἀτομικευθῆ· ἔχομεν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ καθ' ἕκαστον ἀτόμων, τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ εἰδῶν, τὴν ἀνεπίδεκτον ἀπλοποιήσεως πολλαπλότητα τῆς μεταφυσικῆς καταστάσεως. Ἀπὸ ὄντολογικῆς ἀπόψεως τὸ νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ μὴ-εἶναι ἀποτελεῖ ἔννοιαν ἀληθῆ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀρνησιν κάθε εἴδους μονισμοῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ Πλάτων ἐγκαταλείπει τὴν θεωρίαν τοῦ Παρμενίδου. Τὸ σύμπαν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐρημη-

νευθῆ ἐπὶ τῆ βάσει μιᾶς καὶ μόνης κατηγορίας, ἢ ὡς μία ἀδιαφοροποίητος οὐσία, τὴν ὁποίαν διαισθανόμεθα μυστικιστικῶ τῶ τρόπῳ. Τὸ ὄν εἶνε ἐσωτερικῶς διηρθρωμένον· ἡ ἐνότης εἶνε γεγονός, ἀλλ' εἶνε ἡ ἐνότης μιᾶς πολλότητος. Ὑπάρχουν περισσότεροι τοῦ ἐνὸς μεταφυσικοὶ παράγοντες, ὅπως ὁ Θεός, τὸ Δεχόμενον καὶ τὸ Πέρασ, οἱ ὁποῖοι ὅλοι περιλαμβάνονται ὁμοῦ εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Ἁγαθοῦ. Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι εἰς τὴν γνῶσιν ἡ διάνοια πρέπει νὰ εὐρίσκειται εἰς διαρκῆ κινήσιν: πηγαίνει ἀπὸ ἓνα μεταφυσικὸν παράγοντα εἰς τὸν ἄλλον, ἀπὸ ἐκεῖ καταβαίνει εἰς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν ἢ ἀναβαίνει πρὸς τὴν ἐνότητα, ἡ ὁποία τὰ συνδέει, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλιν εἰς τὰ πολλὰ. Δὲν ὑπάρχει ἓνα τελικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον νὰ περιλαμβάνη τὰ πάντα.

Ἡ πολυμορφία τῆς αἰσθήσεως ἀποτελεῖ μίαν ἐμφάνισιν τοῦ ἀπείρου εἰς τὴν σφαιραν τῆς γνώσεως. Τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τῶν αἰσθήσεων εἶνε συγκεχυμένα· ὑπάρχει μόνον μία συνεχῆς ἔκτασις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀκόμη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τὴν διακρίνωμεν ὡς τοιαύτην, ἐκτὸς ἐὰν εἶνε πλήρης καθ' ἑαυτήν, ἐὰν ἔχη ἀρχὴν καὶ τέλος· δηλαδὴ μόνον ἐὰν ἔχη ὅρια. Εἶνε ἀδύνατον νὰ λεχθῆ τι καθωρισμένον περὶ τοῦ κόσμου τῆς δόξης: ἓνα ἀντικείμενον τῶν αἰσθήσεων εἶνε συγχρόνως καὶ τὰ δύο: μεγάλο καὶ μικρό, στρογγυλὸν καὶ εὐθύγραμμον (Πολιτ. Β, C). Εἰς τὴν γνῶσιν ἡ διάνοια ἐργάζεται ἐπὶ τῆς πολυμορφίας τῶν αἰσθήσεων διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν τομὴν: διακρίνει «τοῦτο» ἀπὸ «ἐκεῖνο», καὶ τὸ ἓν πρᾶγμα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὁ σκοπὸς τῆς γνώσεως μετὰ «λόγου» εἶνε ἡ ἀνάμιξις τοῦ Πέρατος μετὰ τοῦ Ἀπείρου. Δηλαδὴ ἡ γνῶσις αὕτη εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιβολῆς τῆς κατηγορίας τοῦ μὴ-ὄντος ἐπὶ τοῦ ποικίλου τῶν αἰσθήσεων καὶ τελειωτικῶς ἐπὶ τῆς ἀδιαφοροποιήτου ὁλότητος. Ἡ γνῶσις συνίσταται εἰς σαφεῖς καὶ διακεκριμένας ιδέας, τουτέστιν εἰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι ἀντιτίθενται εἰς τὰ ἐναντίων (Νόμοι 816 E). Τὸ εἶναι τοῦ μὴ-ὄντος καθιστᾷ δυνατὴν ἔκφρασιν πού νὰ ἔχη νόημα. Ἡ ἑτερότης, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς τὸν νοητόν κόσμον ἐπιτρέπει εἰς τὴν διάνοιαν νὰ ἀποδίδῃ ἓν εἶδος εἰς ἓνα ἄλλο, νὰ λέγῃ, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε λογικός. Καὶ γενικώτερον, μόνον ὡς ἐκ τοῦ μὴ-ὄντος εἶνε δυνατὴ οἰαδήποτε σχέ-

σις. Μία σχέσις ἀνάγκη νὰ ἔχη διακεκριμένους ὄρους καὶ ἡ διάκρισις αὐτὴ τῶν ὄρων εἶνε ἡ ἑτερότης τῶν μὲν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς δέ.

Ἐπιπλέον ἀκριβῶς ἐννοεῖ ὁ Πλάτων μὲ τὴν ἑτερότητα; Εἶνε πολὺ κατηγορηματικὸς ὅταν λέγει ὅτι ἡ ἑτερότης δὲν εἶνε ἀντίθεσις, καὶ οὕτω φέρει τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ ἑτερότης δὲν εἶνε τὸ τυπικῶς ἀσυμβίβαστον. Καὶ ὅμως μία προσεκτικὴ μελέτη τῶν παραδειγμάτων τὰ ὁποῖα ἀναφέρει πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ ὑποδεικνύει ἓνα διαφορετικὸν συμπέρασμα. Λέγει ὁ Πλάτων ὅτι τὸ μὴ-μέγα, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε τὸ μικρόν· δυνατόν νὰ εἶνε κατὰ μετρίου μεγέθους. Εἶνε φανερόν ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὡς ἀντίθετα ὁ Πλάτων ἐννοεῖ τὰ ἄκρα ἀντίθετα, τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύο ἀντιτίθενται πρὸς τὸ μέτριον· καὶ πράγματι, κατ' οὐσίαν λέγει ὅτι τὸ μὴ-Α δυνατόν νὰ εἶνε τὸ μέσον μεταξὺ Α καὶ Β. Ὅποια-δήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ καλαισθητικὴ ἢ ἡ ἠθικὴ σημασία τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ μέσου καὶ τῶν ἄκρων, ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως δὲν ἔχει αὕτη καμμίαν σπουδαιότητα. Τὸ μέσον εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ ἄκρα ἀκριβῶς ὅσον καὶ τὰ ἄκρα εἶνε ἀσυμβίβαστα πρὸς ἄλληλα. Οὕτω, ἐὰν ἓνα ἀντικείμενον εἶνε μετρίου μεγέθους, δὲν εἶνε οὔτε μέγαλον οὔτε μικρόν. Ἡ ἑτερότης κατὰ ταῦτα εἶνε τὸ ἀσυμβίβαστον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἀποτελεῖ ἐννοίαν ἢ ὁποῖα καθορίζει τὴν προᾶξιν τῆς διαιρέσεως (διαίρεσις, διαίρετική). Εἰς τὴν τέχνην τῆς διαιρέσεως ἀποδίδει ὁ Πλάτων ἰδιάζουσαν σπουδαιότητα διὰ τὴν ἀληθῆ κατανόησιν τῶν πραγμάτων. Τὸ πεδῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐργάζεται ἡ διαίρεσις εἶνε ὁ κόσμος τῶν εἰδῶν. Διαίρειν σημαίνει νὰ κατανέμη κανεῖς ἓνα γένος εἰς τὰ εἶδη αὐτοῦ. Ἡ θεωρία περὶ τῆς καθολικότητος τοῦ μὴ-ὄντος συνίσταται εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ὅλα τὰ εἶδη (ἐκτὸς τῶν ἀδιαιρέτων, Φαῖδρος 277 Β, Σοφιστής 229 D) διαιροῦνται εἰς εἶδη στενωτέρας περιεκτικότητος. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ ἐνός. Ἀντιστρόφως, ἡ θεωρία τῆς κοινωνίας τῶν εἰδῶν πρεσβεύει ὅτι τὰ πολλὰ εὗρισκονται συνηνωμένα ἐντὸς τῆς ἐνότητος τῆς ὁποίας ἐκεῖνα εἶνε αἱ ὑποδιαίρεσις. Οὕτω, ἀφ' ἐνός μὲν ἔχομεν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐννοία ζῶον διαιρεῖται εἰς σκύλλον, γάταν, ἄλογο κτλ. καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ γεγονός ὅτι οἱ σκύλλοι, ἢ γάτες, τὰ ἄλογα κτλ. εἶνε ζῶα.

Τὰ εἶδη εἰς τὰ ὅποια διαιρεῖται ἓνα γένος διατηροῦν ἀπέναντι ἀλλήλων τὴν σχέσιν τῆς ἑτερότητος ἢ τοῦ ἀσυμβιβάστου. Τὸ νὰ εἶνε τι μία γάτα σημαίνει νὰ μὴ εἶνε σκύλλος. Ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφήν τοῦ ἀσυμβιβάστου μεταξὺ τῶν εἰδῶν τὰ ὅποια κατατάσσονται ὑπὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος. «Ποτὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἐνεργήσῃ ἢ θὰ πάθῃ ἀντίθετα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀπόψεως ἐν σχέσει πρὸς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον». (Πολιτ. 436 Β. ἴδε ἐπίσης καὶ 437 Β, C). Πράγματι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως δὲν εἶνε παρὰ ἡ ἀρχὴ τοῦ μὴ - ὄντος· ἀπλούστατα διαπιστώνει ὅτι τὰ ἀσυμβίβαστα εἶνε ἀσυμβίβαστα.

Ἡ διαίρεσις ὅμως δὲν εἶνε μόνον κατ' ὄνομα ἢ αὐθαίρετος τοιαύτη, ἀλλὰ πραγματική. Ὁ Πλάτων διακρίνει τὴν διαίρεσιν κατ' εἶδη ἀπὸ τὴν διαίρεσιν κατ' ὄνομα. Ἡ διαλεκτικὴ πραγματεύεται περὶ τῆς πρώτης, ἐνῶ ἡ δευτέρα εἶνε ἀπλῶς ἐριστικὴ (Πολιτ. 454 Α). Εἶνε ἀνάγκη νὰ διαιροῦμεν τὰ πράγματα κατὰ κλάσεις καὶ μόνον συμφῶνως πρὸς τὰς φυσικὰς τῶν ἀρθρώσεις «καὶ νὰ μὴ προσπαθοῦμε νὰ σπάσουμε κανὲν μέρος ὅπως κάμνει ὁ κακὸς μάγειρος» (Φαῖδρος 265 Ε). Εἰς τὸν κόσμον τῶν ὄντων ὑπάρχουν φυσικαὶ γραμμαὶ σχέσεως· καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καμμία διαίρεσις ἐνὸς γένους ἀπλῶς εἰς Α καὶ μὴ - Α, δὲν εἶνε ὀρθὴ οὔτε ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸν τῆς. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν φυσικαὶ ἀρθρώσεις ἐκεῖ τὸ μὴ - Α εἶνε ἀπλῶς μία λέξις, ἡ ὅποια καλύπτει πλείοτερα εἶδη· μία τοιαύτη διαίρεσις εἶνε ἀπλῶς κατ' ὄνομα διαίρεσις. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ διαιροῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς ἔλληνας καὶ εἰς ὄλους τοὺς λοιποὺς (δηλαδὴ τοὺς «βαρβάρους») ἀποδεικνύουν ὅτι στεροῦνται ἐπιστημονικοῦ πνεύματος· ἡ ὀρθὴ διαίρεσις θὰ συνίστατο εἰς τὸ νὰ γίνῃ εἰδικὴ ἀπαρίθμησις ὄλων τῶν φυλῶν. Ἡ διαίρεσις, κατὰ ταῦτα, ὀφείλει νὰ εἶνε ἐξαντλητικὴ· ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν εἶνε καθωρισμένος, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδεῶν εἶνε περιορισμένος, ἡ δὲ διαίρεσις θὰ ὄφειλε νὰ εἶνε ἡ ἐργασία ἐκείνη, διὰ τῆς ὁποίας τὸ γένος διαφοροποιεῖται εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ εἶδη. Αἱ τομαί, τὰς ὁποίας ἐνεργοῦμεν διὰ τῆς διανοίας, ἀνάγκη νὰ γίνωνται ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου εἰς τὴν πραγματικότητα ὑπάρχουν τομαί.

Τὸ μὴ - εἶναι εἶνε ἀντίθεσις· εἰς τὸν νοητὸν κόσμον κάθε μία ἰδέα εἶνε διάφορος (ἑτέρα) ἀπὸ κάθε ἄλλην καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον

εἶνε σαφῆς καὶ καθωρισμένη. Ἐδῶ βλέπομεν λοιπὸν τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικότητος εἰς τὸ εἶναι καὶ εἰς τὴν γνῶσιν. Ὁ σοφιστὴς διατείνεται ὅτι γνωρίζει τὰ πάντα καὶ ὅτι εἶνε ἱκανὸς νὰ διδάξῃ ὅ,τιδήποτε. Εἶνε γενικὸς καλλιτέχνης. Ὁ σοφιστὴς δεικνύει ὅτι εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀναφαίνεται πάλιν τὸ ἄπειρον· εἶνε χαρακτὴρ πολύμορφος. Τὸ δημοκρατικὸν κράτος εἶνε ἕνας μακρόκοσμος—σοφιστῆς (σοφιστῆς εἰς μέγαλο). Οἱ πολῖται ἀσχολοῦνται περὶ ὅλα τὰ ἔργα ἀδιαφόρως· ὁ καθένας γνωρίζει τὰ πάντα· τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ τὴν περὶ ἰσότητος θεωρίαν των. Ὁ ἀμαθὴς ἐκτελεῖ τὰ ἔργα τοῦ σοφοῦ καὶ ὁ σοφὸς ἐξυπηρετεῖ τὰς προλήψεις τοῦ ἀμαθοῦς. Ὁ ποιητὴς ἐμπίπτει εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν μὲ τὸν δημοκρατικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν σοφιστὴν. Ὁ Ὅμηρος ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα· ὁμιλεῖ ἑλευθέρως περὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, περὶ τῶν προθέσεων τῶν θεῶν καὶ περὶ τοῦ πῶς κατασκευάζεται ἕνα ἄρμα. Φαίνεται ὡς νὰ κατεῖχε κατὰ βάθος καὶ πλάτος οἶονδήποτε θέμα. Γνωρίζει περισσότερα παρ' ὅ,τι ὁ καθένας θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίζῃ. Καὶ ὁ ζωγράφος ἐπίσης διεκδικεῖ μίαν παγκόσμιον τέχνην· κατασκευάζει κλίνας καὶ ἀνθρώπους καὶ ζῶα· εἶνε τεχνίτης διὰ ὅλα γενικῶς.

Καὶ ὁμοίως ἡ γνῶσις εἶνε εἰδικὴ καὶ ἡ τέχνη εἶνε ἐπίσης εἰδική. Ἡ ἐπιστήμη ὑποδιαιρεῖται εἰς μικρότερα τμήματα· μία δεδομένη ἐπιστήμη ἐξετάζει ἕνα πεδῖον τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια καθορίζονται ὑπὸ ἑνὸς γένους. Δὲν ὑπάρχει μία γενικὴ ἐπιστήμη. Ἐπίσης καὶ αἱ τέχναι ἀποτελοῦνται ἀπὸ εἰδικότητος· καὶ εἰς τὴν γνῶσιν ὅπως καὶ εἰς τὴν τέχνην οἱ εἰδήμονες εἶνε ἄνθρωποι εἰδικοὶ τῶν ὁποίων ἡ εἰδικότης ἀποτελεῖται τόσον ἐκ τοῦ ὅτι γνωρίζουν κάτι τι ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀγνοοῦν κάτι τι ἄλλο. Δὲν ὑπάρχει γενικός τις τεχνίτης· εἰάν κανεὶς ἄνθρωπος διατείνεται ὅτι εἶνε τοιοῦτον τι, θὰ εἶνε ἀσφαλῶς ἀγύρτης.

Ποία εἶνε ἡ θέσις τῆς φιλοσοφίας εἰς ἕνα τοιοῦτον πλαίσιον; Ἐχει καμμίαν θέσιν; Ἡ φιλοσοφία δὲν εἶνε καμμία εἰδικευμένη γνῶσις· μήπως λοιπὸν εἶνε γενικὴ τὰ πάντα περιλαμβάνουσα γνῶσις; Ἡ γνῶσις ὁμοίως τῶν πάντων δὲν εἶνε παρὰ εὐχάριστος καὶ κοινότοπος συνομιλία· εἶνε ἐντυποσιολογία καὶ ὄχι γνῶσις. Ἡ φιλοσοφία δὲν εἶνε οὔτε εἰδικευμένη οὔτε ἐγκυκλοπαιδικὴ γνῶσις· Ὁ ἀληθὴς φιλόσοφος μελετᾷ τὰς κοινὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς βάσεις ὅλων

τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἐνό-
τητα τῶν διαφόρων μερῶν τῆς γνώσεως. Ὁ φιλόσοφος παρέχει τὸν
σύνδεσμον. Ἡ φιλοσοφία δὲν εἶνε καμμία ἐπὶ πλεον εἰδικευμένη
γνώσις· εἶνε ἓνα διάφορον εἶδος γνώσεως· εἶνε σοφία· εἶνε γνώσις
ἢ ὁποία ἐστράφη πρὸς ἑαυτήν. Ἡ σοφία ὅμως δὲν προτίθεται νὰ
ὑποκατασταθῇ εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἡ ἐνότης δὲν καταργεῖ τὴν ποικιλίαν·
ἢ δὲ γνώσις τῆς ἐνότητος δὲν εἶνε ἢ γνώσις τῆς ποικιλίας. Ὁ φιλό-
σοφος δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ νικήσῃ τὸν εἰδικὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ
τελευταίου τούτου. Ὁ φιλόσοφος εἶνε βασιλεύς· δὲν εἶνε στρατιώτης
οὔτε ἔμπορος· τὸ ἔργον του, ἢ λειτουργία του εἶνε νὰ ὀλοκληρώνη
τὰς διαφοροποιημένας ἰκανότητας τῶν πολιτῶν· ἐπιτυγχάνει δὲ τοῦτο
μόνον καθ' ὃ μέτρον σέβεται τὰς εἰδικοποιημένας ἰκανότητας. Ὁ σε-
βασμὸς ὅμως ἀνάγκη νὰ εἶνε ἀμοιβαῖος. Ἡ εἰδικοποιημένη γνώσις
μετεχειρίζεται μεθόδους καὶ συζητεῖ ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχῶν τὰς ὁποίας
πρέπει νὰ ἔχει βασανίσῃ ὁ φιλόσοφος. Ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς σοφι-
στικῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐπίσης τὸ ἐπίπεδον τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς
ποιήσεως, ἀνερχόμεθα εἰς τὸ τῆς ἰδεώδους πολιτείας ἢ ὁποία ἀναγνω-
ρίζει τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ τοῦ εἰδήμονος, μεταξὺ
εἰδήμονος καὶ εἰδήμονος, μεταξὺ εἰδήμονος καὶ φιλοσόφου.

Β. Θὰ χωρήσωμεν τώρα εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τῆς ἐξω-
τερικῆς διαφοροποιήσεως· τὸ θέμα τοῦτο ἔχει σπουδαιοτάτας συνε-
πείας διὰ τὴν ὄντολογίαν τοῦ Πλάτωνος καθὼς καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν
του. Τὸ πᾶν ὑφίσταται δυνάμει τοῦ περιορισμοῦ· ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν
μᾶς εἶνε δεδομένον πάντοτε ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖον ἐκεῖνο δὲν εἶνε.
Αὐτὸ τὸ εἶναι του ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶνε πεπερασμένον·
κατὰ ταῦτα, ἀπὸ ὀρισμένης ἀπόψεως εἶναι σημαίνει μὴ-εἶναι. Ὅ,τι-
δήποτε καὶ ἂν ἐξετάζωμεν ὑπάρχει πάντοτε ἓνα «πέραν» αὐτοῦ, μά-
λιστα ὑπάρχει ἓνα ἐπέκεινα καὶ δι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ πᾶν· ἢ, διὰ νὰ ἐκ-
φρασθῶμεν ἀκριβέστερον, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε τὸ
πᾶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξωτερικῆς διαφοροποιήσεως σημαίνει, ἀφ' ἐνὸς μὲν,
ὅτι οἷονδήποτε δεδομένον πρᾶγμα εἶνε περιορισμένον (πεπερασμένον)
καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἔχει ἓνα ὀρισμένον περιβάλλον πού τὸ περιορίζει.
Κάθε μία ὄντοτης ἔχει τὰ «ἄλλα της» καὶ κατὰ συνέπειαν κάθε μία

ὄντοτις εἶνε μία μονὰς ἐντὸς μιᾶς πληθύος, ἐνῶ ταυτοχρόνως εἶνε καὶ ἡ ἐνότις μιᾶς πληθύος.

Ἡ ἔρευνά μας εἶνε δυιατὸν νὰ διαιρεθῆ εἰς τρία στάδια: θὰ ἐξετάσωμεν δηλαδὴ διαδοχικῶς τὴν ιδιότητα τοῦ πεπερασμένου α) τῶν ἀπλῶν ὄντοτιτων β) τῶν συνθέτων ὄντοτιτων, γ) τοῦ "ὄντος, τουτέστι τῆς ὀλότιτος τῶν συνθέτων ὄντοτιτων. α) Μία ὄντοτις ἀποκλείει τὸ μέγιστον δυνατὸν ὄριον τοῦ ὄντος ποὺ συμβιβάζεται μετὴν διατήρησιν τῆς ἰδίας ἐαυτῆς ταυτότιτος· ὡς τοιαύτη εἶνε ἀδιαίρετος καὶ ἀπλή. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο τὸ μὴ-ὄν συμβάλλει εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν τελευταίων ἐνοτήτων ἐκ τῶν ὀποίων ἀποτελεῖται ὁ κόσμος· δημιουργεῖ τοὺς διακεκριμένους ὄρους «τοῦτο» καὶ «ἐκεῖνο» ὡς καὶ κάθε ἄλλο τι τὸ ὀποῖον εἶνε δυνατὸν νὰ ὀνομασθῆ. β) Αἱ ἐνότιτες ὄμως αὐταὶ δὲν ὑφίστανται ἀπομεμονωμένα. Ἄλλὰ συνέρχονται καὶ ἀποτελοῦν σύνθετον ὄντοτιτα· ἐὰν τὰς λάβωμεν καθ' ἐαυτάς, δὲν εἶνε παρὰ ἀφηρημένα ἐννοια. Ὁ πραγματικὸς κόσμος ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀμάδας ἀπλῶν ὄντοτιτων ὀργανουμένων εἰς σύνολα. (Αὐταὶ εἶνε αἱ ἐνότιτες ποὺ ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω ὡς διηρημένας εἰς μέρη). Οὕτω ἓνας ἄνθρωπος εἶνε μιὰ σύνθεσις ἰδιοτήτων, εἶνε καλὸς, εἶνε καθημένος, εἶνε ὑψηλὸς (Σοφιστῆς 251 Β). Ἐνα πραγματικὸν ἀντικείμενον εἶνε μία σύνθεσις πολλῶν ἀπλῶν πραγμάτων εἰς μίαν ἐνότιτα. Ὅπως ὄμως εἰς αὐτὴν περιλαμβάνονται ὄντοτιτες οὕτω καὶ θὰ πρέπει καὶ νὰ ἀποκλείωνται τοιαῦτα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν, εὐρίσκομεν ὅτι εἰς τὸν κόσμον τῶν συνθέντων ὄντων λειτουργεῖ ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τὴν ὀποῖαν καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμεν, ὅτι τουτέστι τὸ πραγματικὸν εἶνε μία μήτρα ποὺ ἔχει ἓνα θετικὸν καὶ ἓνα ἀρνητικὸν πόλον. Ἡ σύνθεσις ἔχει πέρας, ἔχει ὄρια. Τὸ σύνθετον ὄν εἶνε ὅ,τι εἶνε τόσον δύναμει ἐκεῖνου τὸ ὀποῖον ἀφήνει ἔξω ὅσον καὶ δύναμει ἐκεῖνου ποὺ περιλαμβάνει ἐν ἐαυτῷ.

Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ καταστήσωμεν καταφανέστεραν ἐὰν μελετήσωμεν τὰ πεδία τῆς διανοήσεως, τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ καὶ τῆς ἐναρέτου (ἀγαθῆς) ζωῆς. Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὴν διανόησιν. Ἡ ἀπόδοσις κατηγορουμένου τινὸς εἶνε συγχρόνως θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ. (Σοφιστῆς 277 Α). Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἓνας ὀποιοσδήποτε χαρακτηρισμὸς χωρὶς συγχρόνως νὰ ἀρνεῖ-

ται κάτι, ἄλλως ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως θὰ ἔχανε κάθε σημασίαν. Τὸ νὰ δέχεται κανεὶς μίαν πρότασιν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἀρνεῖται ὅ,τι δήποτε ἀντιφάσκει πρὸς αὐτήν· τὸ νὰ ἀποδίδωμεν εἰς κάτι τὸ Α' σημαίνει ὅτι ἀρνούμεθα εἰς αὐτὸ τὸ μὴ - Α. Μία γενικὴ κατάφρασις πού νὰ περιλαμβάνη τὰ πάντα θὰ περιελάμβανε καὶ τὰ ἀντίθετα εἰς αὐτήν, ὁπότε θὰ ἔπαυε νὰ εἶνε καὶ κατάφρασις.

Εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ὄντολογίας τὸ νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ σύνθετοι ὄντοτήτες εἶνε περιορισμένοι (ἔχουν ὄρια, πέρας) σημαίνει ὅτι μία ὄντοτης εἶνε «μία πληθὺς ὄντων καὶ μία ἀπειρία μὴ - ὄντων». Εἶναι σημαίνει νὰ εἶνε τι κεχωρισμένον καὶ νὰ ἴσταται ἀντιμέτωπον πρὸς ἄλλο τι. Ἐνα κάθισμα εἶνε κάθισμα ἐφ' ὅσον δὲν εἶνε τραπέζι, οὔτε λάμπα οὔτε βιβλίον καὶ οὔτω καθ' ἑξῆς ἐπ' ἀπειρον. Ἡ ἀτομικότης ἐπιτυγχάνεται καὶ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἀντιθέσεως. Πρέπει πρῶτον ἀπαραιτήτως νὰ περιλαμβάνεται κάτι, ἄλλως δὲν θὰ ὑπῆρχε τίποτε. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα πού περιλαμβάνονται νὰ εἶνε πολλά, σχετικῶς, διὰ νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ παρουσία τῆς ἀντιθέσεως ἐντὸς τοῦ πραγματικοῦ. Ἀνάγκη πρὸς τούτοις νὰ ὑπάρχη καὶ ἁρμονία μεταξύ τῶν μελῶν τῆς συνθέσεως, ἄλλως δὲν θὰ ἀποτελεῖ αὕτη ἓν ὅλον ἀλλ' ἀπλῶς ἓνα σύμφυρμα. Οὔτω θὰ περιλαμβάνεται τὸ ἀνώτατον δυνατὸν ὄριον (ἀπλῶν ὄντοτήτων) πού συμβιβάζεται πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθωρισμένου. Καὶ ἀντιστρόφως θὰ ὑπάρχει τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ ἀποκλεισμοῦ πού συμβιβάζεται πρὸς τὸ εἶναι. Τὰ στοιχεῖα πού περιλαμβάνονται εἶνε πεπερασμένα κατ' ἀριθμὸν ἐνῶ ἐκεῖνα πού ἀποκλείονται εἶνε ἀπειρα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι μία ὄντοτης ἀποτελεῖται ἐξ ἴσου τόσον ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἀποκλείει ὅσον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο πού περικλείει. Ὑπὸ μίαν λοιπὸν ὠρισμένην ἔννοιαν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀπουσίαν ὡς γεγονός, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι δὲν θὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ ὡς αὐταρκές, ἀλλ' ὡς μίαν ἀπόψιν ἐνὸς πολυπλοκοτέρου γεγονότος τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία εἶνε ἢ ἄλλη ἀποψις. Τὸ «ὁ Α δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ δωμάτιον» εἶνε μία ἀποψις τοῦ ἀντικειμενικοῦ γεγονότος τὸ ὁποίου τὸ «ὁ Α εὑρίσκεται εἰς τοὺς ἀγρούς» εἶνε μία ἄλλη ἀποψις.

Ἦδη εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα: πῶς εἶνε

δυνατὴ ἢ γνῶσις τοῦ μὴ-ὄντος. Ὁ Παρμενίδης εἶπεν ὅτι τὸ μὴ-ὄν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τῆς διανοήσεως. Ἔχει δίκαιον ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ διάνοια δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ συλλάβῃ τὴν γυμνὴν ἀπουσίαν. Ἐξ ἴσου ὁμως ἡ διάνοια δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ διανοηθῇ τὸ ἀπλοῦν καὶ γυμνὸν εἶναι. Τὰ ὅρια μιᾶς ὄντο-
τητος εἶνε μέρος αὐτῆς τῆς ὄντοτης· τὸ νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς ἓνα πρᾶγμα σημαίνει νὰ ἀντιληφθῇ τὸ ὅτι εἶνε καθωρισμένον (ἔχει ὅρια), τουτέστι· ὅτι ἀποκλείει τι καὶ τὸ τί ἀποκλείει. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ἡ σύλληψις καὶ ἡ διανόησις μιᾶς ἀπουσίας εἶνε δυναταί. Μία ὄντοτης εἶνε ἓνα ὄν ἠγκυροβολημένον οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς περιοχῆς μὴ-ὄντος. Τὸ νὰ κατανοήσωμεν τὸ τοιοῦτον σημαίνει νὰ κατανοήσω-
μεν τὴν ὅλην κατάστασιν τοῦ ὄντος μετὰ τοῦ μὴ-ὄντος.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν διαφοροποίησιν ἐν τῇ συναλληλίᾳ των. Βλέπομεν ὅτι ὑπάρχουν συγχρόνως τόσον μία πληθὺς ὅσον καὶ ἓνα ἐπέκεινα. Ἡ σύνθεσις ἐν τούτοις περιλαμβάνει ἐντὸς ἑαυτῆς τὸ μὴ-ὄν ὑπὸ διττὴν σημασίαν· ἐσωτερικῶς παρουσιάζεται ὡς μία τακτοποιημένη ἐνότης ἐνὸς περιορισμένου ἀριθμοῦ ἀπλῶν στοιχείων, ἐξωτερικῶς δὲ ἀντιμετωπίζει μίαν ἀπειρίαν ἀπὸ ἕτερα τὰ ὅποια ἀποκλείει. Ἡ πολλαπλότης συνεπῶς καὶ ἡ ποσό-
της, καθὸ προερχόμενα ἀπὸ τὸ μὴ-ὄν, εἶνε κατηγορικὰ προαπαιτού-
μενα τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Ἐθεωρήθη γενικῶς ὅτι διὰ τὸν Πλά-
τωνα ἡ πολλαπλότης εἶνε χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ κόσμου τῶν αἰσθησέων, καὶ ὅτι τὸ νὰ ἀνέλθῃ κανεὶς εἰς τὸν κόσμον τῆς γνώσεως ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ πολλὰ πράγματα. Τοῦτο ἀποτελεῖ πλάνην, ἀλλὰ πλάνην διὰ τὴν ὅποιαν ὑπεύθυνοι ἐν μέρει εἶνε αἱ συγ-
κεχυμένοι καὶ ἀόριστοι ἐκφράσεις ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Πλάτων. Αἱ ἰδέαι διαφέρουν ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ εἶνε πολλαί. Τὸ νὰ ἔχη τι ὅρια σημαίνει νὰ περιλαμβάνῃ καὶ ἓνα κόσμον ἄλλων πραγμάτων· τὸ νὰ εἶνε τι διηρθρωμένον σημαίνει ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ πράγ-
ματα. Ἐδῶ ὁμως εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ μία διάκρισις. Ἐχομεν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀόριστον καὶ ἀπειρον πληθὺν ἐνὸς ἀθροίσματος (ὄχλου) καθ' ἕκαστον ἀτόμων· αὐτὸ εἶνε ἡ πολλαπλότης ὡς χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ κόσμου τῆς δόξης, ἡ ὅποια εἶνε μὴ νοητὴ ἐπειδὴ δὲν ἐκφράζει καμμίαν κατ' εἶδος διαφοράν. Ἐχομεν ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν πολλαπλότητα

ὡς χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ νοητοῦ κόσμου· ἡ τελευταία αὕτη εἶνε ἡ καθωρισμένη πληθὺς, ὁποῖα εἶνε ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰδῶν εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται ἓνα γένος.

Ὅμοια τις διάκρισις εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑτερότητα, λέξιν τὴν ὁποῖαν ὁ Πλάτων μεταχειρίζεται ὑπὸ δύο διαφόρους σημασίας: Ὁ κόσμος τῆς δόξης πάσχει ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τῆς ἑτερότητος, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἓνα ἀντικείμενον εἶνε καὶ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ἕτερον καὶ συνεπῶς ἀνιφάσκει πρὸς ἑαυτό. Εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ ἢ ἑτερότης εἶνε διάχυτος, ὑπὸ τὴν σημασίαν ὅτι, ἓνα εἶδος, μία ἰδέα δὲν εἶνε τὸ ἴδιον ἑαυτῆς ἕτερον.

Εἰς τὴν σφαιραν τῆς ἠθικῆς, ἡ ἀρχὴ τοῦ εἶναι διὰ μέσου τοῦ ἀποκλεισμοῦ συνοψίζεται εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς δικαιοσύνης. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος ἡ δικαιοσύνη ἀποτελεῖ τὴν ἐπίστεψιν ὅλων τῶν ἀρετῶν· δικαιοσύνη δὲ δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ ὁ κανὼν τοῦ πέρατος ἐφαρμοζόμενος εἰς τὴν διαγωγὴν καὶ συμπεριφορὰν. Δικαιοσύνη εἰς τὴν πολιτείαν εἶνε ἡ κατάστασις ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἓνα ἕκαστον ἄτομον ἐκτελεῖ ἴδιον καὶ κεχωρισμένον ἔργον χωρὶς νὰ ἀναμιγνύεται εἰς ἄλλα ἔργα. Δικαιοσύνη προκειμένου περὶ τοῦ καθ' ἕκαστον ἀτόμου εἶνε ὁ κανὼν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐν ἕκαστον μέρος τῆς ψυχῆς ἀνάγκη νὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ λειτουργίαν. Ἡ ῥαδιουργία, ἡ ἀδιακρισία (τὸ νὰ ἀνακατεύεται κανεὶς παντοῦ καὶ εἰς ὅλα) εἶνε κεφαλαιῶδες ἁμάρτημα, εἶνε ἡ μὴ συμμόρφωσις πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ αὐτο-περιορισμοῦ. Ἡ δύναμις χαρακτηῖρος εἶνε ἐνδειξις ὅτι ἀποκλείεται αὐττηρῶς κάθε τι, πὺν εἶνε ἀσχετον καὶ μὴ ἐνδιαφέρον: ἔγκειται δὲ ἡ δύναμις αὕτη εἰς τὸ νὰ ἐκλέξῃ κανεὶς ἓνα ὠρισμένον δρόμον καὶ νὰ ἀρνῆται νὰ ἀκολουθήσῃ διάφορα πλάγια μονοπάτια. Ὁ ἄνθρωπος πὺν ἀσχολεῖται μὲ ὅλα τὰ πράγματα δὲν κατορθώνει νὰ ἐκτελέσῃ τίποτε· ὁποῖος δέ, ὅπως ὁ δημοκρατικὸς ἄνθρωπος, εἶνε καλόκαρδος μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀνέχεται ὅλας τὰς δομὰς καὶ ὅλων τῶν εἰδῶν τοῦ ἀνθρώπου, θὰ χάσῃ καὶ τὴν ἰδικὴν του τὴν ψυχὴν ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ περιλάβῃ ὅλον τὸν κόσμον. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν δημοκρατικὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ποικιλομόρφου αὐτοῦ περιβάλλοντος, ἔχομεν τὸν τυραννικὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶνε ἰσχυρός,

ἀλλ' ἐπιθετικός, καὶ ἐκτείνει τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τὸν τρώγει ἢ ἀχόρταγος ἐπιθυμία, ἢ ἀπεριόριστος φιλοδοξία καὶ ἢ πλεονεξία. Τοῦ λείπει ὁ ἐσωτερικὸς χαλινὸς καὶ δι' αὐτὸ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὅρια, εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους καταστρέφει μαζί με τὸν ἑαυτὸν του. Εἴτε λοιπὸν πρόκειται περὶ τῆς δεκτικότητος τῆς ἀδυναμίας εἴτε περὶ τῆς ληστρικῆς ἐπιδρομῆς τῆς ἀκράτου βίας, τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε πάντοτε ἓν καὶ τὸ αὐτό, τουτέστιν αὐτοκαταστροφή καὶ καταστρεπτικότητα. Ἡ ἀρχὴ τοῦ πέρατος (τοῦ περιορισμοῦ) εἶνε κανὼν καὶ δι' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς θεούς, εἰς ἓνα ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει ἀφορισθῆ μία ὠρισμένη καὶ κχωρισμένη σφαῖρα ἐπιρροῆς, ὡς καὶ μία εἰδικὴ λειτουργία.

Ἡ ὑπερβολὴ εἶνε ἢ ἔλλειψις ἀναγνωρίσεως ὁρίων ἢ χρυσὴ μέση ὁδὸς τόσον εἰς τὴν συμπεριφορὰν ὅσον καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν εἶνε ἢ ἀρχὴ τοῦ πέρατος (τῆς ὑπάρξεως ὁρίων). Ἡ ἑλληνικὴ καλλιτεχνία τῆς κλασικῆς περιόδου εἶνε δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς ζωηρὸν παράδειγμα τῆς θεωρίας τοῦ Πλάνωνος περὶ τοῦ εἶναι διὰ μέσου τοῦ ἀποκλεισμοῦ. Ἐνας ἑλληνικὸς ναὸς ἢ ἓνα δραματικὸν ἔργον ἢ ἓνα ἄγαλμα ἔχει καθωρισμένας γενικὰς γραμμάς: ἔχει ἀρχήν, μέσον καὶ τέλος. Ὁ ἑλλην καλλιτέχνης κατώρθωνε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπλότητα διὰ τοῦ περιορισμοῦ καὶ οὕτω πᾶν ὅ,τι ἐδημιούργει ἔφερε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς ἐγκρατείας. Εἰς ἓνα γοτθικὸν ναὸν ὁ ὀφθαλμὸς δὲν εὕρισκει κανένα σημεῖον ὅπου νὰ σταματήσῃ εἴτε ἀκολουθεῖ μίαν ὀριζοντίαν εἴτε μίαν κάθετον γραμμὴν. Ἐχει ἔμπρός του τὸ ἀτελεύτητον. Ἐνῶ τοῦναντίον ἓνα ἑλληνικὸν ἔργον τέχνης εἶνε κάτι τὸ τελειωμένον ἢ ἀμοιβαία ἐπίδρασις τῶν διαφόρων μερῶν ἐντὸς τοῦ ὅλου διατελεῖ ὑπὸ ἔλεγχον καὶ περιορισμόν· ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶνε ἓνας συνδυασμὸς κινήσεως καὶ ἀκινήσιας.

Πᾶν ὅ,τι εὕρισκεται ἀποκεκλεισμένον δὲν ἔχει ἀποκλεισθῆ διότι εἶνε κακόν. Τοῦναντίον εἶνε βέβαιον ὅτι ἔχει ἀξίαν· ὁ ἀποκλεισμὸς εἶνε τὸ τίμημα πού πρέπει νὰ πληρωθῆ διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὁ καθορισμὸς. Πλὴν τούτου, ἐκεῖνο πού ἀποκλείεται ἐδῶ, περιλαμβάνεται κάπου ἄλλου. Ἐγὼ ἐκπληρῶ αὐτὴν τὴν λειτουργίαν καὶ ὄχι τὴν ἄλλην· τοῦτο ὅμως συμβαίνει διότι κάποιος ἄλλος ἐκπληροῖ ἐκείνην τὴν λειτουργίαν.

Μὲ μίαν λέξιν ὁ ἀποκλεισμὸς ἀφορᾷ πάντοτε τὰ καθ' ἕκαστον,

δὲν εἶνε γενικός. Ὅλαι αἱ δυνατότητες πραγματοποιοῦνται ἀλλ' ὄχι ἐντὸς τῆς αὐτῆς συνθέσεως. Ἡ ἀρχὴ τοῦ περιορισμοῦ (τοῦ πέρατος) ἐμφανίζεται ἐν τέλει ὡς ἡ πραγμάτωσις τῆς ὁλότητος τῶν δυνατοτήτων εἰς διάφορα κέντρα· ὁ κόσμος, οὕτω, δεικνύει ἀντίθεσιν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τακτοποιημένον πλοῦτον λεπτομερειῶν. Ὁ φιλόσοφος—βασιλεὺς ἐπιδιώκει τὸ γενικὸν καλόν, μὲν ταῦτα ὅμως περιορίζεται εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ λειτουργίαν ἢ ὁποῖα συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκδίδη διαταγὰς, ὄχι εἰς τὸ νὰ τὰς ἐκτελῇ. (Πολιτικός 305 D). Κατὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἔχει ἀνάγκην ὑπουργῶν καὶ κηρῦκων. Ὁ θεὸς ἐνεργεῖ διὰ μέσου τῶν κατώτερων θεῶν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ πέρατος ἔχει ὡς συνακόλουθον τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑπάρχουν πολλαὶ ὑπηρεσίαι δημιουργίας καὶ ἐλέγχου, ἐκάστη ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε περιορισμένη εἰς μίαν καθωρισμένην σφαιρὰν ἐνεργείας καὶ κατέχει καὶ ὠρισμένην τάξιν καὶ βαθμόν. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ὑπάρχει μία ἱεραρχία κυβερνητῶν καὶ θεῶν.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν κατάστασιν ἐνὸς περιορισμένου ἀτόμου τὸ ὁποῖον περιστοιχίζεται ἀπὸ ἓνα περιβάλλον πὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄλλα περιορισμένα ἄτομα καὶ ἀπὸ περιορισμένας συνθήκας παντὸς εἶδους. Ἐσημειώσαμεν ἤδη τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκλείεται ἔχει ἀξίαν. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὸ ἄτομον εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ ὅ,τι δὲν εἶνε αὐτό· κατὰ συνέπειαν ὁ ἀπολειτουργισμὸς δὲν εἶνε ἀρχὴ ἀδιαφορίας. Ἡ ψυχὴ κανονίζει καὶ διευθύνει τὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰ ἄψυχα πράγματα. Ὁ θεὸς μεριμνᾷ διὰ τὸν κόσμον· ὁ φιλόσοφος-βασιλεὺς ἐργάζεται διὰ τὴν κοινὴν εὐημερίαν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὴν περίληψιν: Πᾶν ὅ,τι περιλαμβάνεται εἰσέρχεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ πράγματος· τὸ ἐνδιαφέρον εἶνε μία σχέσις ἀναφερομένη εἰς ἐκεῖνο πὺ εὐρίσκεται ἔξω τῆς φύσεως τοῦ πράγματος. Κατὰ ταῦτα δύο εἶνε αἱ ἀρχαὶ τοῦ κόσμου· ἀφ' ἐνὸς ἡ ἀρχὴ τοῦ πέρατος (ὑπάρξεως ὁρίων) ἢ ὁποῖα διαιρεῖ τὸν κόσμον εἰς ὄντοτητας ταυτὰς πρὸς ἑαυτὰς· καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀρχὴ τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ διάφοροι ὄντοτητες εὐρίσκονται ἐν κοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸ σύνολον.

γ) Τέλος, τὸ μὴ-ὄν εἰσέρχεται εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ὄντος ὡς τοιούτου. Εἰς διάφορα χωρία τοῦ Σοφιστοῦ ὁ Πλάτων ἀσχολεῖται μετὰς σχέσεις αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων κατηγοριῶν

οἶον ὄν, ἕτερον, ταῦτόν, ἀκίνησία, κίνησις, ὁλότης, ἐνότης. Αἱ κατηγορίαι αὗται δὲν εἶνε ἀπλῶς τρόποι τοῦ διανοεῖσθαι· εἶνε τὰ ἀνώτατα γένη, ἔχουν ὄντολογικὴν κατάστασιν (status). Συζητῶν περὶ τῆς κατηγορίας τοῦ ὄντος ὁ Πλάτων ἐρευνᾷ τὴν ἀντικειμενικὴν οὐσίαν τοῦ ὄντος. Ὑποδεικνύει ὅτι τὸ «ἕτερον» εἶνε διάχυτον εἰς τὸ σύμπαν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι εἰσέρχεται ὄχι μόνον εἰς τὰ συνήθη εἶδη ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς κατηγορίας. Τὸ αὐτὸν εἶνε ἕτερον (διάφορον) ἀπὸ τὴν κίνησιν, ἢ κίνησις «ἕτερον» ἀπὸ τὴν ἀκίνησιαν· μὲ μίαν λέξιν κάθε κατηγορία συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ εἶναι, εἶνε κάτι «ἕτερον» ἀπὸ τὰ ἄλλα (ἕτερα). Τὸ εἶναι κατὰ ταῦτα, εἶνε ἕνας εἰδικὸς χαρακτήρ· εἶνε κάτι αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλους αἰώτατους χαρακτήρας. Τὸ ὄν εἶνε κάτι ἕτερον ἀπὸ τὴν ταυτότητα—πρὸς—ἑαυτὸ ἢ ἀπὸ τὴν κίνησιν. Τὸ εἶναι δὲν εἶνε μία κατηγορία περιλαμβάνουσα τὰ πάντα, ἀλλὰ θέτει τὰ ἰδιάζοντα εἰς αὐτὸ ἕτερα. Μολαταῦτα ὅμως τὰ ἕτερά του εἶνε καὶ αὐτὰ ὄντα. Ὁ Πλάτων μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν γεννᾶται καμμία ἀντίφασις· ἡ ἐννοία ὑπὸ τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι τὸ αὐτὸ εἶνε «ἕτερον» ἀπὸ τὸ ὄν εἶνε διάφορος ἀπὸ ἐκείνην ὑπὸ τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι εἶνε ὄν. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄν ὡς τοιοῦτον συνιστᾶται διὰ τοῦ πέρατος (τῆς ὑπάρξεως ὁρίων)· εἶναι σημαίνει νὰ ἔχει τι καθωρισμένον χαρακτήρα ὃ ὁποῖος νὰ μὴ συγγέεται πρὸς ἄλλους χαρακτήρας. Ὁ περιορισμὸς εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ σκεφθῶμεν τὸ ὄν παρὰ μόνον ἐν ἀντιπαράθεσει πρὸς κάτι ἄλλο.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ παρεμβάλωμεν τὸ ἐρώτημα εἰάν ὁ Πλάτων ἀνεγνώρισε πλήρως τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐννοίας τοῦ μὴ-ὄντος. Ἰσχυρίζεται, εἶνε ἀλήθεια, ὅτι τὸ μὴ-ὄν διαδραματίζει παντοῦ σπουδαῖον μέρος καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν σύστασιν τοῦ ὄντος. Οὐχ ἦττον ἡ σπουδαιότης του ἔγκειται εἰς τὸν χαρακτήρα του ὡς ἀντιθέσεως. Ὅλα ἐκεῖνα πρὸς τὰ ὁποῖα τὸ ὄν ἀντιτίθεται, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶνε, εἶνε καὶ αὐτὰ ὄντα. Δὲν ὑπάρχει τόπος διὰ τὸ καθαρὸν μηδέν, διὰ τὸ μὴ-ὄν ὡς ἀπλῆν καὶ ἀπόλυτον ἀπουσίαν. Ἄς λάβωμεν ἐπὶ παραδείγματι τὴν πρότασιν ὅτι ὁ κόσμος ἐπλάσθη ἐκ τοῦ μηδενὸς ἢ ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἐπλάσθη ἐκ τοῦ μηδενός. Ἡ ἐννοία

τὴν ὁποῖαν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἔχει τὸ μηδέν, δὲν ἐμπίπτει καθόλου εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄντος. Ἡ ἄς λάβωμεν τὴν πρότασιν ὅτι τὸ μέλλον δὲν ὑπάρχει, ὅτι εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν μὴ-πραγματικόν, καὶ ἄς ἐξετάσωμεν τὴν πρότασιν αὐτὴν ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ὅ,τιδὴποτε καὶ ἂν σημαίνει, πάντως δὲν σημαίνει ὅτι τὸ μέλλον εἶνε κανένα ἄλλου εἶδους ὄν. Οὔτε καὶ μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἴπωμεν ὅτι τοιαῦται προτάσεις στεροῦνται ἐντελῶς ἐννοίας, διότι ἀνακινουῦν σπουδαῖα ζητήματα. Εἶνε πραγματικὸν ζήτημα τὸ εἶναι τὸ μέλλον εἶνε καὶ τι ἢ ἂν εἶνε μηδέν. Ἡ ὅταν αὐτὸς ὁ Παρμενίδης δηλοῖ ὅτι τὸ μὴ-ὄν εἶνε μηδέν, ἐννοεῖ ἀκριβῶς τὸ μηδέν, δὲν ἐννοεῖ ὅτι τὸ μὴ-ὄν εἶνε ἓνα ἄλλο ὄν. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχει μία ἀληθῆς ἔννοια τοῦ μὴ-ὄντος κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ μὴ-ὄν σημαίνει στέρησιν τοῦ ὄντος. Τῆς ἐννοίας αὐτῆς δὲν δίδει ὁ Πλάτων καμμίαν ἐξήγησιν.

Τὰ ἀνωτέρω ὅμως δὲν εἶνε παρὰ μία ἀπλῆ παρέκβασις. Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι τὸ ὄν δὲν πρέπει νὰ συγγέεται μὲ τὸ ὄνομα ποῦ τίθεται ἀντ' αὐτοῦ. Τὸ σύμβολον εἶνε καὶ τι διάφορον ἀπὸ τὸ σύμβολον διὰ τὸ ἀντικείμενον. Τὸ τοιοῦτον εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ σημαίνῃ, (ἢ καὶ νὰ μὴ σημαίνῃ), ὅτι διὰ τὸν Πλάτωνα ἢ διανοήσις εἶνε διάφορον τι ἀπὸ τὸ ἀντικείμενόν της. Ποῖον ῥόλον παίζει τὸ μὴ-ὄν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν διανοήσιν; Εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ σκεφθῶμεν ὅτιδὴποτε θέλομεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀπάντησιν ποῦ πρέπει νὰ δοθῇ, καθόσον ὁ Πλάτων δὲν ἐκφράζεται ῥητῶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Εἶδομεν ἤδη προηγουμένως ὅτι ὁ ἀφορισμὸς (ἢ ὑπαρξίς ὀρίων) εἶνε ιδιότης καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων γενῶν, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ὅ,τιδὴποτε καὶ ἂν διανοούμεθα εἴτε πρόκειται περὶ μιᾶς περιορισμένης γενικῆς ἐννοίας, ὡς τὸ λευκόν, ἢ περὶ ἀπολύτως γενικῆς τοιαύτης, ὁποῖα εἶνε ἢ ταυτότης ἢ τὸ ὄν, πάντως διανοούμεθα μέσφ ἀντιθέσεων. Αἱ ἔννοιαι εἶνε σαφεῖς καὶ ἀκριβῶς καθωρισμέναι· ἢ διανοήσις καθίσταται δυνατὴ μόνον ὅταν διακρίνομεν καὶ χωρίζομεν τὰς συγκεχυμένας πολλὰς καὶ ποικίλας σημασίας. Δὲν ὑπάρχει ἔννοια ἢ ὁποῖα νὰ σημειώνη ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἢ νὰ δηλοῖ τὴν ὀλότητα. Ἐξ ἄλλου τὸ πεδῖον ἐφαρμογῆς κάθε προτάσεως εἶνε περιορισμένον· αἱ προτάσεις περιλαμβάνουν ἐντὸς ἑαυτῶν τὸ μὴ-ὄν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἀντιπαρατίθενται πρὸς ἄλλας προ-

τάσεις. Κατὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει μία μόνη πρότασις, ἡ ὁποία νὰ περι-
κλείη ἐντὸς ἑαυτῆς ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἐποὶ δὲ αἱ προτάσεις μας
εἶνε περιοσμένα (περιορισμένου πεδίου ἐφαρμογῆς) ἔπεται ὅτι ὅλα
μας τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ ἀληθοῦς πραγματικοῦ ἀφοροῦν καὶ αὐτὰ
τμήματα μόνον αὐτοῦ.

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ
κατὰ μετάφρασιν *M. T.*)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗΝ

Εἰς τὸ Cambridge τῆς Μασσαχουσέτης τῶν Ἑνωμένων Πολι-
τειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἔλαβε χώραν ἀπὸ τῆς 28 μέχρι τῆς 30 Δεκεμ-
βρίου 1936 ἡ τριακοστὴ ἔκτη ἐτησίᾳ συγκέντρωσις τῆς Ἀμερικανικῆς
Φιλοσοφικῆς ἐταιρίας (ἀνατολικὸν τμῆμα) ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κα-
θηγητοῦ Edgar S. Brightmann.

Τὰ θέματα πρὸς συζήτησιν ἦσαν πολλὰ καὶ ποικίλα, περιλαμβάνον-
τα: γνῶσιν καὶ ἀξίαν, συμβολικὴν λογικὴν, φιλοσοφικὰ προβλήματα
τῶν κοινωνιολογικῶν ἐπιστημῶν, ἱστορίαν τῆς ἀμερικανικῆς φιλοσο-
φίας κλπ. Ἰδιαιτέραν ὄμως θέσιν κατέλαβεν, τιμῆς ἕνεκεν, ἡ φιλοσοφία
τοῦ καθηγητοῦ A. N. Whitehead. Οὗτος καταλαμβανόμενος ὑπὸ τοῦ
ὄριου ἡλικίας ἐπρόκειτο νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δι-
δασκαλίας εἰς τὸ τέλος τοῦ τρέχοντος πανεπιστημιακοῦ ἔτους. Ὁ
κ. Βλαστός ὠμίλησε περὶ «τῶν ὀργανικῶν κατηγοριῶν τοῦ White-
head». Ὁ κ. A. Uschenko περὶ τῶν «ἀρνητικῶν ἀντιλήψεων» (ne-
gative prehensions) ὁ δὲ J. Dewey ἐν γένει περὶ τῆς φιλοσοφίας
τοῦ Whitehead. Οἱ δύο τελευταῖοι ἐμέμφθησαν τοῦ Whitehead διὰ
τὴν μαθηματικοποίησιν τῆς φιλοσοφίας του ὡς καὶ διὰ τὸν ὀρθολογι-
σμόν του. Ὡς ἀπάντησις ἐν μέρει εἰς τὰς διατυπωθείσας κατηγορίας
δέον νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὁ εἰς τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ Ἀρχείου δημοσιευ-
μενος λόγος του κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν τοῦτο συνέδριον.